

Ismer og fobier

Ukendte gerningsmænd har påmalet hagekors på en jødisk gravsten på en begravningsplads i Auckland, New Zealand, 2013.

I dette kapitel introduceres en række begreber og termer, som knytter sig til de former for intolerance, som henholdsvis jøder, muslimer, romaer og homoseksuelle oplever. Det er begreber, som man ofte vil støde på i litteraturen, medierne og den offentlige debat, og som samtidig bidrager med en forståelsesramme for, hvad intolerance er. Kapitlets hovedvægt er lagt på antisemitisme, da det er den mest undersøgte form for

intolerance og har den længste historie bag sig. Derfor anvendes antisemitisme som udgangspunkt for at se på andre og senere former for modstand og had mod bestemte grupper. Efter en gennemgang af antisemitisme i historisk og nutidig form følger en diskussion af islamofobi, antiziganisme (fordomme og had mod romaer) og homofobi.

2000 ÅRS ANTISEMITISME

Begrebet antisemitisme har været den mest anvendte betegnelse for fordomme, modvilje og had mod jøder, siden tyskeren Wilhelm Marr (1819-1904) i 1880'erne knyttede ordet til intolerance mod jøder. Marr havde selv en antisemitisk dagsorden og oprettede en af verdens første politiske, antijødiske organisationer, Den Antisemitiske Liga. Organisationen gav jøderne skylden for den økonomiske krise i Tyskland og argumenterede for, at jøder skulle nægtes samme borgerrettigheder som andre tyskere.

Betydningen af ordet antisemitisme har skiftet gennem tiden, ligesom udtryk for antisemitisme har varieret fra sted til sted, og fra tid til tid. Derfor findes der mange forskellige definitioner på, hvad antisemitisme er. Få vil være i tvivl om, at der er tale om antisemitisme, når man ser på historiske eksempler som pogromerne (jødeforfølgelserne) i begyndelsen af 1900-tallet i Rusland eller naziregimets jødepolitik i 1930'erne og 1940'erne. I andre sammenhænge kan

det være sværere at konkludere, om bestemte ytringer eller handlinger bundes i antisemitisme, eller om der ligger andet bag. I nyere tid har konflikten i Israel mellem jøder og palæstinensere fx givet anledning til heftige diskussioner om, hvor grænsen går mellem legitim kritik af Israels politik og modvilje eller had mod jøder generelt. Læs mere om den diskussion i afsnittet *Ny antisemitisme?* på side 72.

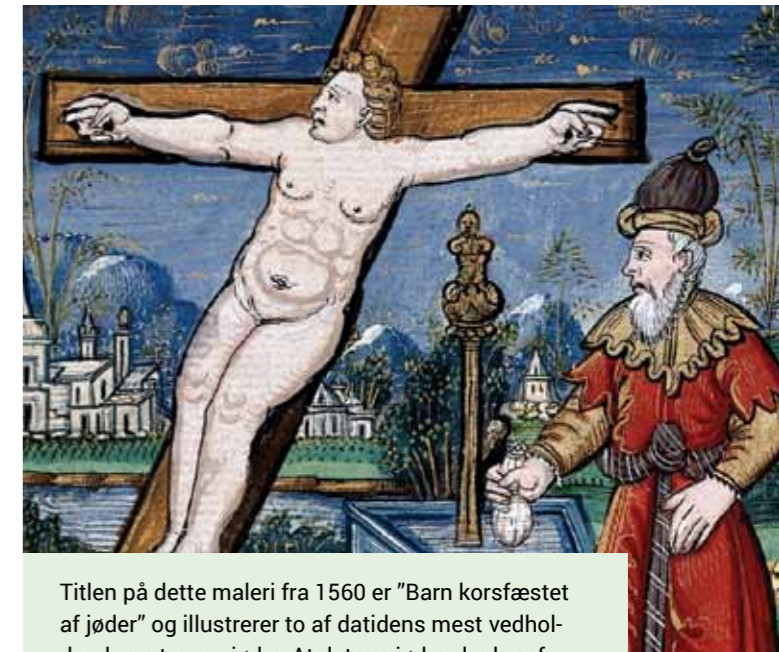
Hvad er antisemitisme?

Antisemitisme er modvilje eller had imod jøder som samlet gruppe. Heri ligger en forestilling om, at jøder grundlæggende er ens og kan tilskrives en række fælles karakteristika, evner, tilbøjeligheder osv. Antisemitisme kan komme til udtryk som nedsættende tale om jødernes påståede natur, som vandalisering af fx synagoger og begravningspladser eller som fysiske overfald på jøder. Det er altså antisemitisme, hvis en gravsten bliver skændet, fordi den er jødisk, eller hvis en person bliver overfaldet, fordi han eller hun er jøde.

HELEN FEINS DEFINITION AF ANTISEMITISME

Ifølge den amerikanske sociolog Helen Fein er antisemitisme:

“en bestående latent struktur af fjendtlige forestillinger mod jøder som kollektiv, som på det individuelle plan manifesterer sig som attituder, og i kulturen som myter, ideologi, folkelige traditioner og billedsprog, og i handlinger som social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mod jøderne, og i kollektiv eller statslig vold, som resulterer i og/eller har til hensigt at fjerne, bortdrive eller tilintetgøre lige netop jøder, fordi de er jøder.”

Titlen på dette maleri fra 1560 er "Barn korsfæstet af jøder" og illustrerer to af datidens mest vedholdende myter om jøder. At det var jøder, der korsfæstede Jesus, og at jøder dræbte kristne børn for at bruge deres blod i jødiske ritualer.

Kristen antisemitisme

I de første århundreder efter vor tidsregning blev kristendommen grundlagt som en udbryderreligion fra jødedommen. Det modsætningsforhold, der blev etableret mellem jøder og kristne, er udgangspunkt for den kristne antisemitisme, også kaldet antijudaisme. Man kan finde udtryk for antijødiske holdninger i bibelens ny testamente, hvor jøder flere steder fremstilles som hævntørstige, nærige eller onde. Fx står der i Johannesevangeliet, at det var jøderne, der krævede at få Jesus korsfæstet. Det er særligt denne idé om, at jøderne var ansvarlige for Jesu død, der gennem historien er blevet brugt til at 'bevise', at jøderne ville kristne det ondt. Jøderne fik også skyld for alvorlige sygdomme, som plagede Europa. Nogle påstod, at jøderne stod i ledtog med spedalske og forsøgte at sprede sygdommen. Kristen antisemitisme har ført til overgreb, fordrivelser og mord på jøder mange steder i Europa.

Åger, penge og magt

Nogle af de mest vedholdende fordomme om jøder stammer fra Middelalderen. Det er fordomme om jøder som pengegriske, nærige, løgnagtige og rige, og de knytter sig til beskyldninger om åger – dvs. at tage for høje renter af et lån. På den tid var det forbudt for kristne at udlåne penge og tage renter for det, og samtidig var jøderne udelukket fra de traditionelle håndværkerlav. Det betød, at en del jøder erhvervede sig som pengeudlånere, da det var et af de erhverv, som de havde lov til at udføre. Da det senere blev tilladt kristne at udlåne penge, kunne man slippe af med sine jødiske konkurrenter ved at beskylde dem for at tage ågerrenter.

Denne karikaturtegning fra 1942 blev trykt i det danske, antisemitiske blad Kamptegnet, der eksisterede 1939-1943 og bl.a. bragte anti-jødiske karikaturtegninger. Læg mærke til ordet åger og procenttegnene.

Omkring 1900-tallet opstod nye konspirationsteorier om jøders magtbegær og stræben efter rigdom. Jøder blev bl.a. beskyldt for at stå i ledtog med frimurerne for at undergrave den kristne samfundsorden. Jøder blev også anklaget for at stå bag den franske revolution (1789), den kommunistiske revolution i Rusland (1917) og den verdensomspændende økonomiske krise efter børskrakket i New York i 1929.

Zions Vises Protokoller

I starten af 1900-tallet begyndte et skrift at cirkulere i Europa, som skulle få afgørende betydning for antisemitismens udbredelse og styrke. Skriftet hed *Zions Vises Protokoller* og fremstod som et referat fra et hemmeligt møde mellem en række magtfulde jøder. Ifølge protokollerne planlagde deltagerne at overtage verdensherredømmet, men personerne er fiktive, og mødet fandt aldrig sted.

Protokollerne er derimod forfalskede og bygger på en bog af den franske Maurice Joly fra 1864, som slet ikke var rettet mod jøder, men derimod var en protest mod Kejser Napoleon. Man ved ikke præcist, hvem der nedskrev protokollerne, men man antager, at det hemmelige russiske politi omkring 1900 begyndte at cirkulere smædeskriftet. Trods det faktum, at protokollerne næsten fra begyndelsen blev afsløret som et falskneri, har det ikke forhindret udbredelsen og den politiske brug af skriftet – en brug som spænder vidt: fra en forklaringsmodel på henholdsvis den russiske revolution, Tysklands problemer i Mellemkrigstiden, handelsproblemer mellem USA og Japan til konflikten i Mellemøsten i dag. Skriftet har haft enorm negativ indflydelse på fordomme om jøder, særligt forestillingen om at de stræber efter verdensherredømmet. Bogen trykkes og cirkuleres stadig, særligt i Mellemøsten.

DE DANSKE PROTOKOLLER

I begyndelsen af september 1920 udkom *Zions Vises Protokoller* i en dansk oversættelse. Den havde titlen *Jødefaren* og med S. Nilus anført som forfatter – og udkom på *Eget Forlag*. I Kommission hos Vilhelm Prior København. Den danske udgave er lavet efter den svenske under pseudonymet Lauritz Carlsen og udkom i kølvandet på den politiske krise i Danmark i foråret samme år – Påskekrisen. Protokollerne fik ikke megen omtale i de danske medier, og de fleste betvivlede deres ægthed.

Holocaust

Holocaust er betegnelsen for nazisternes drab på de europæiske jøder samt den politik, der ledte til folkedrab. Holocaust er det mest ekstreme udtryk for antisemitisme i historien.

Jødehadet var et centralt element i nazisternes ideologi og politiske projekt: Nazisterne så jøder som en laverestående race, der forpestede den tyske befolkning og stod i vejen for visionen om et stærkt, magtfuldt Tyskland. Derfor skulle de udskilles fra det tyske samfund. Disse tanker førte til eskalerende diskrimination og udelukkelse af jøderne fra alle dele af det offentlige liv. Med 2. Verdenskrigs udbrud i 1939 spredte jødeforfølgelserne sig til de tyskbesatte lande rundt om i Europa.

I ly af krigen gennemførte nazisterne en systematisk forfølgelse og tilintetgørelsespolitik mod Europas jøder. Omkring 6 mio. jøder blev dræbt under krigen, hovedsageligt ved massenedskydninger eller i ghet-

toer, kz- og udryddelseslejre, hvor de blev dræbt i gaskamre eller døde af sult, sygdomme og hårdt arbejde. Læs mere om Holocaust i kapitel 8 *Fra forestillinger til folkedrab*.

Holocaust-benægtelse

Holocaust er det mest veldokumenterede folkedrab nogensinde. Alligevel er der personer og grupper, der benægter, at drabet på de europæiske jøder fandt sted. Benægtelsen bygger på forestillingen om en gigantisk jødisk konspiration, der opretholder illusionen om Holocaust, for at jøderne skal opnå (og beholde) magt, penge og indflydelse. Benægternes sprogbrug bærer tydelig præg af antisemitiske argumentationsmønstre, og det er gennemgående, at benægterne tilskriver jøder en række generelle motiver og karaktertræk, fx at jøder er grådige, forræderiske, løgnagtige og magtgerige. Læs mere om konspirationsteorier på side 93-98.

Læs mere om Holocaust-benægtelse på www.holocaust.dk

Jødisk kvinde og tre børn går mod gaskammeret i kz- og udryddelseslejren Auschwitz-Birkenau.

Ny antisemitisme?

Undersøgelser peger på, at der siden årtusindeskiftet har været en stigning i hændelser af antisemitisk karakter. Ekspertser ser i den forbindelse på sammenhængen mellem antisemitismens udbredelse og udviklingen i konflikten mellem israelere og palæstinensere. De undersøger altså, om øget antisemitisme kan forklares som en konsekvens af begivenheder i Israel og de palæstinensiske områder. Nogle mener at se en klar sammenhæng: Modvilje overfor Israels politik og militære handlinger er med til at skabe øget fjendtlighed over for jøder generelt. Dette kaldes til tider ny antisemitisme. Begrebet er dog omdiskuteret. Nogle påpeger, at ny i ny antisemitisme fejlagtigt signalerer, at der er tale om en fundamental anderledes modstand mod jøder, og at dette er misvisende, fordi den 'nye' antisemitisme trækker på gamle myter

Jøder var en erklæret fjende af folket i Nazityskland under Adolf Hitlers ledelse.

og fordomme. Andre sætter spørgsmålstegn ved, om der reelt er tale om antisemitisme, og kritiserer, at betegnelsen kan anvendes til at afvise legitim kritik af Israels politik.

LÆS MERE OM ANTISEMITISME

- Bak, Sofie Lene: *Dansk Antisemitisme 1939-45*, Aschehoug, 2004
- Banke, Cecilie Felicia Stockholm: *Eleverne skal lære at skelne*, DIIS, 2007
- Blum, Jacques & Bøggild, Eva: *Løgnens veje – om benægtelse af Holocaust*, Lindhardt og Ringhof, 2002
- Lausten, Martin Schwarz: *Jødesympati og jødehad i folkekirken - forholdet mellem kristne og jøder i Danmark fra begyndelsen af det 20. århundrede til 1948*, Forlaget Anis, 2007
- Molbæk-Steensig, Sine: "Holocaust-benægtelse: en antisemitisk konspirationsteori", *Noter*, 2012
- Shermer, Michael & Grobman, Alex: *Denying History – Who Says the Holocaust Never Happened and Why Do They Say It?*, University of California Press, 2000
- Thing, Morten: *Antisemitismens bibel – Historien om smædeskrevet Zions Visers Protokoller*, Informations Forlag, 2014
- Thing, Morten: *Anti: Begreberne antikomunisme – antisemitisme og deres historie*, Roskilde Universitetsbibliotek, 2003

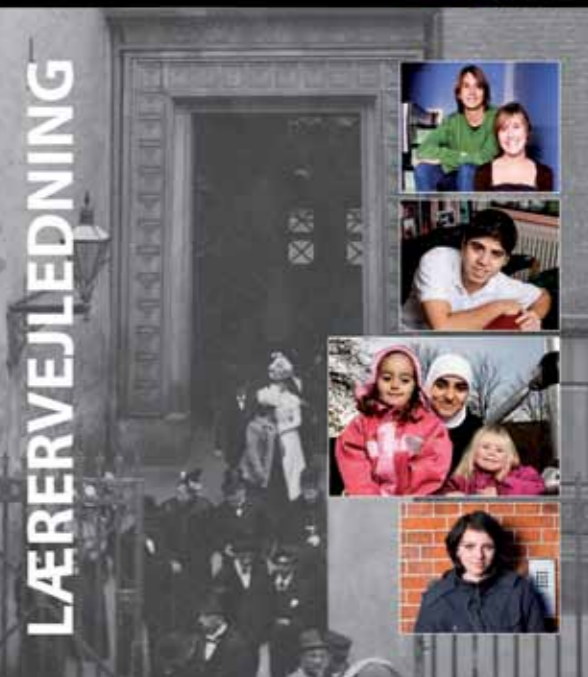
RESSOURCER TIL UNDERVISNING OM ANTISEMITISME

DIIS: *Intolerance i Europa – før og nu*, 2008

Et undervisningsmateriale til grundskolen om antisemitisme, racisme og diskrimination. Materialet består af tre elevhæfter samt en lærervejledning. Hæfte 1 (*Antisemitisme i Europa frem til 1945*) og hæfte 2 (*Antisemitisme i dag*) sætter fokus på 2000 års antisemitisme i Europa, med eksempler og baggrundsviden fra Danmark og andre lande. Materialet downloades på www.folkedrab.dk/intolerance

Intolerance i Europa – før og nu

Undervisningsmateriale om antisemitisme, racisme og diskrimination
 Dansk Institut for Internationale Studier, 4050-0000, Anne Frøsk Skov

DEN STORE OG DEN LILLE ANTISEMITISME

Af *Sofie Lene Bak*, historiker og adjunkt ved Københavns Universitet

På grund af danskernes indsats for at redde de danske jøder under 2. Verdenskrig er det en udbredt opfattelse, at der ikke fandtes nogen nævneværdig antisemitisme i Danmark. Samtidig kan man opleve, at negative fordomme om jøder i Danmark bliver bagatelliseret som 'den lille antisemitisme', der underforstået ikke er så alvorlig eller farlig. Den STORE antisemitisme er derimod antisemitisme i den nazistiske form, der var racistisk, og påstod, at jøder tilhørte en mindreværdig race, der udviste en skadelig, nedarvet adfærd.

Men der fandtes antisemitisme i Danmark, også under 2. Verdenskrig. Og de fordomme, der kom til udtryk dengang som nu, var alvorlige og potentielt farlige. Grundlæggende fordi mange danskere havde tilbøjelighed til at generalisere om alle jødernes adfærd på baggrund af enkelte jødernes handlinger.

Hvorfor fordomme mod jøder?

For 70 år siden var forestillingen om, at menneskeheden kunne inddeles i racer med medfødte fysiske og psykiske egenskaber almindelig skolelærdom. Hvis man nærrede fordomme om jøder af misundelse eller frygt for det anderledes, var det nærliggende at kombinere fordommene med de raceforestillinger, man lærte om i skolen, og her finde en forklaring på jødernes dårlige egenskaber: De skyldes jo racen. Men hvis den såkaldte jødiske adfærd ikke kunne ændres, men var medfødt, hvordan skulle man da kunne leve sammen i fred? I en sådan optik kunne løsningerne

blive radikale: Jøder måtte udvises eller tvinges til at bo og arbejde, hvor de ikke havde skadelig indflydelse på andre. Mange danskere gav dengang udtryk for sådanne synspunkter, uden at de nødvendigvis var nazister. Andre mente, at de tyske nazister var i deres gode ret til at begrænse jødernes negative indflydelse, selvom de ikke var tilhængere af Hitler og ikke mente, at Danmark havde det samme 'jødeproblem'.

Sådanne fordomme var og er farlige, fordi de er udtryk for modvilje mod en særlig gruppe mennesker, udelukkende fordi de tilhører en bestemt gruppe. Fordi man forestillede sig, at deres opførsel skyldes race. Og fordi man ville acceptere, at jøder blev diskrimineret og udskilt af samfundet.

Antisemitisme i dag

I dag kan videnskaben afvise racismen, og påvise, at der ikke er nogen sammenhæng mellem race og egenskaber. Det har ændret racismens og antisemitismens karakter, men det har ikke betydet, at antisemitismen er forsvundet. Det er stadig fristende at generalisere om grupper af mennesker, ligesom modvilje mod en hel gruppe kan være baseret på oplevelser med enkelte personer. Når konklusionen bliver, at deres adfærd er så indgroet, at den ikke kan ændres, og fredelig sameksistens derfor er umulig, undergraver det tilliden mellem mennesker og troen på, at der med demokrati følger udelelige rettigheder.

Præcision i brugen af begreber som antisemitisme er vigtig, fordi de fænomener, som begrebet beskriver, er i stadig forandring. Gradbøjninger hjælper ikke. For

hvad er det, der gør den 'lille antisemitisme' lille? Kan den lille udvikle sig til den store, og hvordan gør den i så fald det? Og hvilke forhold tilskynder eller bremser en sådan udvikling?

Bombeattentatet mod Danish Kosher Food, Vendersgade 14 i København, 1985. På billedet ses David Gerschwald i sin butik, der er blevet ødelagt efter bombeeksplosionen. Også det israelske rejsebureau ScanVac blev udsat for et bombeattentat ikke langt derfra. Gerningsmændene blev aldrig fundet, og sagen ligger uopklaret.

ISLAMOFABI

– ET OMDISKUTERET BEGREB

Islamofobi er et begreb, man kan støde på i mange forskellige diskussioner, der handler om islam, muslimer, integration, racisme og fremmedhad. Det er et kompliceret begreb, fordi det ofte bliver benyttet som synonym for alt, der har med antimuslimske holdninger og adfærd at gøre, men også fordi der ikke er enighed om en definition. Nogle vil definere islamofobi som vedholdende negative holdninger og følelser rettet mod islam eller muslimer på grund af deres tilhørsforhold til islam. I den betydning lægger islamofobi sig op ad begreber som antisemitisme, racisme og homofobi. Andre bruger begrebet til at illustrere sammenhæng mellem holdninger og handling: Angsten for islam gør, at man reagerer negativt overfor muslimer.

Ordret betyder islamofobi angst over for religionen islam. Det blev brugt første gang i starten af det 20. århundrede af en fransk kolonial embedsmand om muslimsk politik i Vestafrika. I sin doktordisputats beskrev han islamofobier som "alle de forfattere, som betragter islam som en uforsonlig fjende af europæerne".

I vor tid blev begrebet taget op af den britiske NGO The Runnymede Trust i 1997 i rapporten *Islamophobia – A Challenge For Us All*. Her defineres islamofobi som "ubegrundet fjendtlighed over for muslimer, og derfor frygt eller afsky for alle eller de fleste muslimer".

Islamofobi eller ej

Ifølge religionsforskerne Jonas Otterbeck og Pieter Bevelander bliver islamofobi anvendt af tre forskellige typer i den offentlige debat:

1. Dem, som tager begrebet til sig, og synes, det er brugbart til at beskrive og forholde sig til den forskelsbehandling, som muslimer kan udsættes for
2. Dem, som diskuterer begrebet skeptisk og pragmatisk og blandt andet mener, at begrebet er misvisende eller ikke dækkende for det fænomen, det beskriver
3. Dem, som afviser begrebet, fordi de mener, at det bruges til at beskytte muslimer

En del af definitionsspørgsmålet knytter sig til begrebets sproglige betydning: At islamofobi betyder angst for islam. Nogle forskere påpeger, at det sjældent er

angst, der er problemet, men snarere negative forestillinger og modvilje mod muslimer generelt. Derudover er der en risiko for, at man med termen islamofobi kommer til at stemple al kritik af forhold, der har med muslimer og islam at gøre, som fremmedfjendtlig – også den, der kunne være saglig og legitim.

LÆS MERE OM ISLAMOFOBI

Jacobsen, Brian Arly: "Islamofobi spøger i dansk islamkritik", *Religion.dk*, marts 2014. Kan læses på www.religion.dk

Gruppen *Pro Köln* demonstrerer mod opførelsen af en moské i byen. Köln, Tyskland, februar 2011.

ANTIZIGANISME – ET NYT BEGREB

Antiziganisme er et ret nyt begreb og ukendt for mange. Det bliver dog i stigende grad brugt af eksperter og organisationer til at beskrive intolerance mod romaer. Centralt i begrebet er ordet zigan, der stammer fra forskellige europæiske sprogs versioner af det, der på dansk er sigøjner. I 1980'erne og 1990'erne begyndte det engelske ord antiziganism at florere i Europa. Ordret betyder antigizanisme modvilje eller modstand mod sigøjnerne. En kritik af begrebet går på zigan som betegnende ord for gruppen. Zigan refererer til sigøjner, som de færreste fra gruppen selv kalder sig. Roma er gruppens (mest) benyttede betegnelse, og derfor kan man også støde på begreberne antiromaisme og romafobi til at beskrive intolerance mod romaer.

Antiziganisme og antisemitisme – samme definition?

I 1987 definerede sociologen Helen Fein antisemitisme som en underliggende struktur af fjendtlige forestillinger mod jøder som gruppe (se side 69). Forskere, der beskæftiger sig med antiziganisme, bruger til tider samme definition i deres arbejde. Argumentet er bl.a., at jøders og romaers historie har en række grundlæggende lighedspunkter, fx det at være en minoritet uden land og at have oplevet forfølgelse og forsøg på udryddelse. Derfor genbruger nogle forskere Helen Feins definitionen af antisemitisme ved at erstatte jøder med romaer. Antiziganisme er således:

"en bestående latent struktur af forestillinger fjendtlige mod romaer som kollektiv, som på det individuelle plan manifesterer sig som attituder, og i kulturen som myter, ideologi, folkelige traditioner og billedsprog, og i handlinger som social eller legal diskriminering,

Teksten "Dræb sigøjnerne" og et hagekors malet på en mur i Rumæniens hovedstad, Bukarest.

politisk mobilisering mod romaerne, og i kollektiv eller statslig vold som resulterer i og/eller har til hensigt at fjerne, bortdrive eller tilintetgøre lige netop romaer, fordi de er romaer."

Forskellige former for antiziganisme

Antiziganisme findes i forskellige variationer og kan komme til udtryk på flere måder. Religiøs antiziganisme minder om kristen antisemitisme (se side 69) og rummer en række fordomme og myter, som refererer til kristendommen. Fx at sigøjnerne skulle være direkte efterkommere af Kain (der myrdede sin bror Abel), og at sigøjnerne lavede de søm, der blev brugt til at hænge Jesus på korset. Den mest udbredte myte fortæller, at sigøjnerne har indgået en pagt med djævelen og har fået magiske evner.

En anden form for antiziganisme handler om sociale forhold – dvs. levemåde og vilkår. Den dækker nogle af de mest vedholdende fordomme om romaer: At de konstant er på farten og bosætter sig nye steder af egen fri vilje (og ikke fx af nødvendighed). At de ernærer sig på uærlig vis ved at stjæle eller narre folk.

Mellem 200.000 og 500.000 romaer fra hele Europa blev dræbt under 2. Verdenskrig. Overlevende romaer fra Auschwitz-Birkenau og slægtninge til ofre for nazisternes forfølgelser ankommer til den tidligere udryddelseslejr for at mindes de dræbte.

At romaer i bund og grund er en social belastning for samfundet. Denne påståede asociale adfærd blev sidst i 1800-tallet knyttet til tidens racetanker med det resultat, at en racistisk begrundet antiziganisme vandt frem. I denne anses sigøjnere for en race med særlige, ufravigelige træk, bl.a. en asocial natur. Det var denne form for antiziganisme, som nazisterne praktiserede i 1930'erne og 1940'erne, og som førte til forfølgelse og massedrab.

HOMOFØBI

– OG ANDRE FØBIER OM SEKSUEL ORIENTERING

Homofobi er et begreb, der bruges om intolerance rettet mod homoseksuelle (bøsser og lesbiske).

Homofobi kan komme til udtryk på mange måder: Det kan være nedladende tale, direkte eller indirekte diskrimination og hadforbrydelser, såsom vold og overfald.

Ikke kun homoseksuelle oplever fordomme og intolerance. Udover homofobi kan der nævnes bifobi og transfobi, der refererer til fordomme, frygt og modvilje mod bi- og transsexuelle.

Modvilje mod LGBT-personer bygger ofte på manglende forståelse for, at nogle mennesker er tiltrukket af deres eget køn eller på anden vis ikke passer ind i de kønsmæssige normer og kategorier, der eksisterer i vores samfund. Her er heteroseksualitet normen og det 'naturlige'. Afvigelse fra dette opleves af nogle mennesker som unaturligt, frastødende eller forkert. Læs mere i afsnittet *Når normen ikke passer* på side 29.

Der findes eksempler på intolerance mod LGBT-personer over hele verden. Tit drejer det sig om chikane og diskrimination, andre gange om voldelige overfald og endda drab. I juni 2014 idømte en islamisk ret i Malaysia 16 transkønnede til syv dages fængsel og en bøde for cross-dressing – altså for at have iklædt sig kvindetøj. En bosnisk LGBT-kulturfestival blev stormet

LGBT

LGBT er en samlebetegnelse for personer, der identificerer sig som bøsser, lesbiske, biseksuelle eller transpersoner.

af maskerede mænd i februar 2014. Mændene kom med homofobiske tilråb og overfaldt nogle af festivalgæsterne. I 2013 blev en 16-årig transvestit myrdet på Jamaica.

Ude og alene

Der knytter sig en særlig pointe til den intolerance, som LGBT-personer møder. Unge, der 'springer ud' og åbent erklærer sig fx homo- eller biseksuelle, gør det ofte alene. I modsætning til intolerance mod andre grupper (fx religiøse eller nationale minoriteter), nyder disse unge sjældent den form for gruppebeskyttelse, som man kan sige, at fx muslimer eller romaer har inden for deres egen gruppe. Derfor rammer modstand og fordomme ofte hårdere, fordi de unge skal kæmpe en kamp på flere fronter. Ifølge Human Rights Watch kan man se dette afspejle sig i selvmordsstatistikker. Forekomsten af selvmord er fem gange højere blandt LGBT-unge end andre unge i vestlige lande.

Homofobi i historien

Synet på homoseksualitet er skiftet gennem tiden. I det antikke Grækenland (400-300 før vor tid) blev det fx set som passende, at en voksen – ofte gift – mand havde et seksuelt forhold til en ung mand eller dreng omkring teenagealderen. Dette ændrede sig for alvor i forbindelse med fremkomsten af de tre monoteistiske religioner: jødedom, kristendom og islam. Såvel jødedommen som kristendommen og islam har en streng kønsmoral og definerer seksuel omgang mellem personer af samme køn som en synd. Det betyder, at man i de fleste religioners klassiske tekster kan finde passager, hvor homoseksualitet omtales negativt og fordømmende: Sex mellem to personer af samme køn er imod Guds vilje og den orden, som Gud indstiftede, da han skabte manden og kvinden som forskellige køn. For nogle religiøse mennesker kan det

-SEKSUEL

Homoseksuel: Tiltrækkes af samme køn

Biseksuel: Tiltrækkes af begge køn

Heteroseksuel: Tiltrækkes af modsatte køn

Transseksuel/transperson: Samlebetegnelse for personer, hvis kønsidentitet skiller sig ud fra normen. Nogle transpersoner vælger på forskellig vis at leve som det modsatte af deres medfødte køn. Det kan fx ske gennem hormonbehandling eller en kønsskifteoperation.

Kilder: www.lgbt.dk og www.transperson.dk

være umådelig svært at acceptere deres seksualitet, hvis de er tiltrukket af det samme køn. Nogle er bange for omgivelsernes fordømmelse, andre for Guds eller samfundets straf.

Homoseksualitet forbudt

81 lande verden over har lovgivning, der i en eller anden forstand forbyder homoseksualitet. Nogle steder kan homoseksuelle sågar dømmes til døden for at praktisere deres seksualitet. Der er love om homoseksualitet i lande så forskellige som Saudi-Arabien, Rusland og Indien. Argumenterne bag den lovgivning, der forbyder homoseksualitet, varierer fra land til land. Mange steder knyttes forbuddet til religiøse forestillinger om homoseksualitet som en synd. Andre steder forklares det som en beskyttelse af den traditionelle familiestruktur.

Forbud mod homoseksualitet følger ikke en bestemt religion og findes i muslimske såvel som kristne lande – og lande med andre religioner. Den tidligere pave Benedikt XVI, som var pave fra 2005-2013, har

Gay Pride optog
i Istanbul, juni
2013.

bekrevet homoseksualitet som værende imod "den naturlige moralske lov" og som "en ødelæggelse af Guds værk". Den nuværende pave Frans har derimod lagt en mere inkluderende linje over for homoseksuelle.

I muslimske lande som Iran og Saudi-Arabien er der dødsstraf for at have sex med en person af samme køn, og i Egypten og Marokko kan det give lange fængselsstraffe. Uganda, et overvejende kristent land, indførte i februar 2014 en lov, der betød, at personer kunne idømmes fængsel på livstid for enhver form for "homoseksuel adfærd". I august 2014 annullerede landets forfatningsdomstol den meget omstridte lov på grund af en teknikalitet i den parlamentariske proces. Ugandas justitsminister og andre i det politiske system har dog efterfølgende krævet loven genindført.

INDIENS SEKTION 377

Indien har en lang historie med forbud mod homoseksualitet. En lov, der går mere end 150 år tilbage i tiden og er kendt som Sektion 377, definerer sex mellem to af samme køn som et "unaturligt overgreb" – oprindeligt strafbart med fængsel op til livstid. Loven blev indført i 1860 af de britiske koloniherrer, der bragte en streng, victoriansk seksualmoral med sig. Da landsretten i Delhi i 2009, et halvt århundrede efter Indiens selvstændighed i 1947, dømte loven som forfatningsstridig og ophævede den, blev det af mange set som en stor sejr for homoseksuelles rettigheder. Der gik dog kun fire år, før ophævelsen af loven blev omstødt af højesteret, og forbuddet mod sex mellem to af samme køn genindført. Afgørelsen kom efter klager og pres fra en række religiøse, politiske og sociale grupper i landet, som krævede loven fra kolonitiden tilbage.

CASE

VINTER OL 2014: TO RUSSIA WITH LOVE

I 2014 blev der afholdt olympiske vinterlege i Sotji, Rusland. Året før havde Ruslands præsident Vladimir Putin underskrevet en lov, der betød, at homoseksuelle og andre seksuelle minoriteter ikke kunne vise deres kærlighed offentligt. Loven indeholdt nemlig et forbud mod "at propagandere for utraditionelle seksuelle relationer blandt børn". Derfor var Vinter-OL 2014 omgivet af en ophedet debat om forholdet mellem politik, menneskerettigheder og sport. Flere præsidenter, herunder USA's Barack Obama og den franske præsident François Hollande, meldte afbud til vinterlegene i Rusland, hvilket af flere blev tolket som en protest mod Ruslands homofobiske lovgivning. Den amerikanske sangerinde og skuespiller Cher fortalte til medierne, at hun havde valgt at takke nej til at åbne Vinter-OL på grund af Ruslands åbenlyse modvilje mod homoseksuelle.

Men ikke alle blev væk. Den danske kulturminister Marianne Jelved valgte at tage turen til Sotji sammen med verdens atleter. Hun udtalte, at boykot i hendes

FAKTA OM HOMOSEKSUALITET OG HOMOSEKSUELLES RETTIGHEDER

- I 1948 stiftes det danske Forbundet af 1948 – én af verdens første foreninger, der kæmpede for homoseksuelles rettigheder. Foreningen skiftede i 1982 navn til Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske, nu LGBT Danmark.
- I 1981 fjernede Sundhedsstyrelsen homoseksualitet fra listen over kendte sygdomme.

Forsiden på søgemaskinen Google under Vinter-OL 2014.

øjne ikke var den rette reaktion på de russiske LGBT-problematikker. Hun opfordrede i stedet til at deltage i legene og gå i dialog fremfor at blive væk. Inden hun rejste til Rusland fik hun overrakt et sjal med regnbuefarver, som aktivistnetværket To Russia with Love Danmark håbede ville sende en hilsen om solidaritet til LGBT-personer i Rusland.

Den verdensomspændende internetsøgemaskine Google ændrede op til Vinterlegene sit logo til en grafisk illustration af vinteratleter, der udfører deres sport over et bælte af regnbuens farver. Regnbueflagets farver er symbol på mangfoldighed og især på LGBT-rettigheder.

- I 1991 fulgte Verdenssundhedsorganisationen WHO trop og fjernede homoseksualitet fra deres liste over sygdomme.
- I 1989 tillod man i Danmark registrerede partnerskaber mellem mennesker af samme køn. Danmark blev dermed et foregangsland på området og satte gang i en udvikling, der siden har spredt sig til flere andre lande.
- Man antager, at ca. 10 % af den danske befolkning er homoseksuelle.

Demonstration imod homofobi, København, 2006.

HOMOSEKSUALITET OG DANSK LOVGIVNING

- Frem til 1933 var homoseksuel adfærd forbudt ved lov i Danmark ifølge straffeloven af 1866 § 117.
- Som følge af loven om homoseksuel adfærd forbød Højesteret foreningen Nekkab i april 1924 (se casen *Foreningen Nekkab* på næste side).
- I 1961 vedtog Folketinget 'den Grimme Lov', som kriminaliserede kunden i et prostitutionsforhold

til mænd under 21 år. Politiet brugte loven til intensiv forfølgelse af homoseksuelle mænd. Loven blev ophævet i 1967, hvor hetero- og homoseksuelle blev ligestillet, hvad angår lovbestemmelser om prostitution.

- I 1968 fastholdte Danmarks justitsminister, at politiet skulle gribe ind, hvis to mænd dansede sammen. Dette forbud blev ophævet i 1973.

CASE

FORENINGEN NEKKAB

Nekkab var en selskabelig forening, der holdt til på Bakken – nekkab er bakken stavet bagfra. Nekkabs vedtægter handlede om fest for folk med tilknytning til Dyrehavsbakken, men i 1924 blev foreningen ramt af rettens hårde hånd. Dommerne mente nemlig, ud fra politispioners rapporter, at Nekkab dækkede over homoseksuel virksomhed. Nedenfor findes kendelserne fra sagen.

Rigsadvokaten Mod Selskabelig Forening Nekkab

Den 'selskabelige' Forening Nekkab ophævet som ulovlig 1) da den bl.a. tilstræbte at være Tilholdssted for og Bindeled mellem Mænd med homoseksuelle Tilbøjeligheder og dens Sammenkomster skabte en nærliggende Fare for Forførelse af unge Mænd til Uterligheder og var egnede til at vække offentlig Forargelse.

Østre Landsrets Dom 31. januar 1924

Efter at Politidirektøren i København i Medfør af Grundlovens § 85 under 11 December 1923 havde nedlagt foreløbigt Forbud mod Selskabelig Forening Nekkab, har Statsadvokaten for København under nærværende Sag, i hvilken Forundersøgelsen har fundet Sted ved Københavns Byrets 7. Afdeling for Straffesager, paastaet Foreningen ophævet.

Uddrag af dom:

Foreningens Program for Maanederne Oktober-December 1923 indeholder Meddelelse om Afholdelse af 4 Kostumeballer og en Pakkefest i Jagtvejens Selskabslokaler, Jagtvej Nr. 113.

Ved Rapporter afgivet af Politibetjente, der har skaffet sig Adgang til Foreningens fester, er oplyst følgende:

Ved Festen den 27 Januar 1923 var Gaarden fuld af Folk, der med sjofle Betegnelser raabte højt om, at det var homoseksuelle Personer, der deltog, og der saas i Lokalet flere mandsklædte Par, der kyssede hinanden, ligesom Mandspersoner dansede med hinanden paa højst uanstændig Maade.

Ved Festen den 17 Marts 1923 var Størstedelen af de tilstedeværende 'Damer' forklædte Mandspersoner, der ikke alene i Klædedragt, men ogsaa i deres Maade at være paa havde en skuffende Lighed med Kvinder; deres Dans betegnedes af Betjenene som i høj Grad uanstændig, og de og deres mandsklædte Kavalere kyssede og krammede hinanden.

Kilde: Højesteretsdomme (April 1924) s. 514-517 H D 30 April 1924 i sag nr. 53/1924

RESSOURCER TIL UNDERVISNING OM HOMOFABI

- Amnesty International Danmark har udgivet et omfattende undervisningsmateriale *Sæt spot på homofobi med din klasse*, der indeholder en række forskellige øvelser og opgaver, ordliste og teoretisk introduktion. Kan bestilles gratis eller downloades på www.amnesty.dk/artikel/undervisning/saet-spot-pa-homofobi-i-din-klasse
- Lundis, Bjarne Henrik: *Hvor regnbuen ender*, Forlaget Sidespejlet, 2008
Kendte danskere fortæller om at være homoseksuel i Danmark, om retten til at vælge den kærlighed, man ønsker, og om (manglende) ligestilling mellem homoseksuelle og heteroseksuelle.
- Fenger-Grøndahl, Malene & Larsen, Marianne Nøhr: *Den forbandede kærlighed – 14 fortællinger om homoseksuelle og kulturel mangfoldighed*, CDR Forlag, 2007

Personlige historier fra unge, der fortæller om at være sig selv – og homoseksuel. På bogens webside findes der uddrag fra bogen, yderligere materiale og lærervejledning:
www.denforbandedekeerlighed.dk

- Laursen, Søren: *Den lille grønne om LGBT*, LGBT Danmark, 2009
Illustrativ og pædagogisk udgivelse om kønsidentitet og seksuel orientering. Kan findes på www.lgbt.dk under For skoler.
- Undervisningsmaterialet *It takes all kinds* fra Institut for Menneskerettigheder samler et stort antal øvelser og konkrete idéer til at behandle homofobi i en undervisningssammenhæng. Til materialet hører en udførlig lærervejledning med god teoretisk indføring for læreren. Find materialet på <http://teachers.ittakesallkinds.eu/dk/>
- Undervisningsfilmen *Retten til at være den du er* er lavet af LGBT Danmark og følges bl.a. af en lærervejledning og en begrebsliste. Find materialet på www.lgbt.dk under For skoler.

LÆS MERE OM KØN OG HOMOFABI

- Larsen, Irene: *Homoseksualitet og kristendommen*, 2010, publiceret på EMU
- Meyer, Elizabeth J. & Carlson, Dennis (ed.): *Gender and Sexualities in Education: A Reader*, Peter Lang Publishing, 2014
- Staunæs, Dorte: *Køn, etnicitet og skoleliv*, Forlaget Samfundslitteratur, 2004

ANVENDT LITTERATUR

- Bleich, Erik: "What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept", *American Behavioral Scientist*, vol. 55 no. 12, 2011
- European Union Agency for Fundamental Rights: *Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism*, 2013
- European Union Agency for Fundamental Rights: *Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in the EU Member States: summary of findings, trends, challenges and promising practices*, 2011
- European Union Agency for Fundamental Rights: *The situation of Roma in 11 EU Member States - Survey results at a glance*, 2012
- Fein, Helen: *The Persisting Question. Sociological Perspectives and Social Contexts of Modern Antisemitism*, de Gruyter, 1987
- Fenger-Grøndahl, Malene: *Romaer – Europas største etniske minoritet*, Turbineforlaget, 2012
- Fenger-Grøndahl, Carsten & Malene: *Sigøjnere – 1000 år på kanten af Europa*, Aarhus Universitetsforlag, 2006
- Jacobsen, Brian Arly: "Islamofobi spøger i dansk islamkritik", *Religion.dk*, marts 2014 www.religion.dk/artikel/547989
- Meyers, Martin: "Gypsy and Roma Families" i Cowan, Paula et.al (eds.): *Teaching Controversial Issues in the Classroom*, Continuum, 2012
- Mikkelsen, Flemming: *Transnational identitet under forandring*, Museum Tusulanums Forlag, 2011
- Otterbeck, Jonas & Bevelander, Pieter: *Islamofobi – en studie av begreppet, ungdomars attityder och unga muslimers utsatthet*, Forum for Levande Historia, 2006
- Pedersen, Marianne Holm & Rytter, Mikkel (red.): *Islam og muslimer i Danmark*, Museum Tusulanums Forlag, 2011
- Thing, Morten: *Antisemitismens bibel – Historien om smædeskriftet Zions Viser Protokoller*, Informations Forlag, 2014
- Thing, Morten: *Anti: Begreberne antikommunisme – Antisemitisme og deres historie*, Roskilde Universitetsbibliotek, 2003
- Wippermann, Wolfgang: *What is Antiziganism?*, conference paper for the 2. International Antiziganism Conference, Hamburg Universitet, 2005

FÆLLES MÅL 2014 · KAPITEL 6

Kapitlet relaterer sig til færdigheds- og vidensmål efter 9. klasse:

Historie

Der kan arbejdes med begreberne antisemitisme, islamofobi, antiziganisme og homofobi i en historisk og nutidig kontekst. Man kan tage udgangspunkt i antisemitisme som udtryk for en af de ældste og mest vedvarende former for intolerance mod en gruppe mennesker. 2000 års antisemitisme på det europæiske kontinent illustrerer både kontinuitet samt brud i synet på og behandlingen af jøder. Forskellige historiske nedslag viser, hvordan intolerance og diskrimination mod jøder trækker på samme myter og fordomme, men samtidig afspejler den specifikke kontekst, både hvad angår tid og sted. På samme vis kan man arbejde med udviklingsmønstre inden for intolerance mod andre grupper – fx muslimer, romaer og homoseksuelle. Samlet set kan der arbejdes med, hvordan synet på minoriteter har skiftet, og hvad der har ligget til grund for dette.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Kronologi, brud og kontinuitet

- Eleven har viden om begivenheders forudsætninger, forløb og følger
- Eleven har viden om historisk udvikling

Konstruktion og historiske fortællinger

- Eleven kan redegøre for sammenhænge mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger

Historisk bevidsthed

- Eleven kan redegøre for brug af fortiden i argumentation og handling
- Eleven har viden om faktorer, der kan påvirke historisk bevidsthed

Historiekanon

Der kan perspektiveres til følgende kanonpunkter:

- Augustoprøret og Jødeaktionen 1943
- FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder

Samfundsfag

Der kan arbejdes med, hvordan befolkningsgrupper gennem tiden er blevet udgrænset fra samfund, og hvad denne udskillelse har betydet for de berørte grupper og for samfundet som helhed. Man kan undersøge de forskellige argumentationsmønstre, som er blevet brugt til at underbygge visse grupper som 'fremmede', en belastning eller en trussel og se på ligheder og forskelle mellem intolerance mod fx jøder, romaer og muslimer. Der kan også anlægges et internationalt perspektiv, hvor man kigger på fænomenerne på tværs af landegrænser og perspektiverer til internationale organers arbejde og lovgivning mod forskelsbehandling af minoriteter.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Det politiske system, retsstat og rettigheder

- Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og retsstat (fx rettigheder og pligter for borgere i Danmark, borgernes retssikkerhed i et demokrati og menneskerettigheder m.v.)

International politik

- Eleven kan diskutere internationale organisationers rolle for konflikt og samarbejde i verden

Social differentiering

- Eleven kan analysere sociale forskelle med begreber om social differentiering
- Eleven kan beskrive sociale uligheder i Danmark og i verden med begreber og data

Dansk

Ved at se på fx islamofobi eller homofobi kan der arbejdes med disse fænomeners aktualitet i nutidige sammenhænge, fx i skole, medier og den politiske debat. Man kan også se på, hvordan forskellige ismer og fobier kommer til udtryk i historiske og samtidige skrifter, og hvordan man kan fortolke og forstå den slags værker. Til dette knytter sig også overvejelser om, hvordan man skal behandle værker af meget tendentiøs karakter – fx antisemitisk propaganda-materiale.

Ved at arbejde med kapitlets temaer kan følgende mål med fordel understøttes:

Fremstilling

- Eleven har viden om argumenterende og reflekterende fremstillingsformer

Undersøgelse

- Eleven kan undersøge teksters flertydighed

Fortolkning

- Eleven kan fortolke egne og andres fremstillinger af identitet i tekster
- Eleven kan foretage flertydige fortolkninger

Vurdering

- Eleven kan diskutere forskellige fortolkninger af en tekst

Perspektivering

- Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger